

Матеріали до єдиного дня інформування

14 жовтня – визначний день в історії України.

14 жовтня – свято Покрови Пресвятої Богородиці або, як кажуть в народі, Святої Покрови.

Свято Покрови посідає почесне місце серед пошанованих свят на Україні. Що цікаво - шанується воно одночасно і християнами і рідновірами України, тільки зміст свята, навіть за однакової назви, зовсім різний.

Свято Покрови Матері Слави в Колодарі православних рідновірів ознаменовує засинання Природи, та вкривання Землі на зиму. Справді, в жовтні перші дерева втрачають листя, всі плоди уже дозріли: „Прийшла Покрова – на дереві голо”. Сивий Яр вступає в свою повну силу в першу п'ятницю, після дев'яти днів від осіннього рівнодення і ми вшановуємо Покрову Матері Слави. Це також свято вояцької честі та звитяги, на якому оборонці Матері-Землі показують свою вправність.

Незвичайна популярність та величність свята Покрови пояснюється дуже просто - корені виникнення свята сягають сивої багатотисячолітньої давнини і пов'язані з космічним станом природи і, відповідно, особливим етапом у житті людини.

На Покрову майстри сходилися і покривали дах вдовиці чи сироті „би щастя їх судьбу від нещастя накрило...”, що свідчить про існування давнього благородного звичаю допомагати членам Роду, які потребують цього.

Покрова – це також старовинне народне свято, пов'язане з культом поминання Предків та творення нових родин.

Свято Покрови було введено у християнство в 10 столітті і має під собою чи то легенду, чи то подію, яка відбулася в Царгороді (Константинополі). Місто було оточене чужинцями (за різними джерелами – то могли бути як давні руси (скити) на чолі з князем Аскольдом, так і агаряни (магометани – араби або турки), і Божа Мати начебто покрила своїм омофором городян, які молилися на всенічній службі у Влахерській церкві.

Це побачив святий Андрій: під церковним склепінням з'явилася Пресвята Богородица в оточенні ангелів, пророків і апостолів і накрила своїм омофором православних християн. Це було провістям перемоги. Так і сталося: невдовзі надійшли воїни-захисники і звільнили населення від нападників.

Тобто християнське свято Покрова святої Богородиці запроваджене у Візантії на згадку про чудесне визволення Константинополя від нападників.

Очевидно, цей сюжет і прислужився тому, що для козаків свято Покрови було найбільшим і найзначущим святом. В цей день у козаків відбувалися вибори нового отамана. Козаки вірили, що свята Покрова охороняє їх, а Пресвяту Богородицю вважали своєю заступницею і покровителькою. На Запоріжжі в козаків була церква святої Покрови.

Відомий дослідник звичаїв українського народу Олекса Воропай писав, що після зруйнування Запорізької Січі в 1775 році козаки, що пішли за Дунай на еміграцію, взяли з собою образ Покрови Пресвятої Богородиці.

Козаки настільки вірили в силу Покрови Пресвятої Богородиці і настільки широко й урочисто відзначали свято Покрови, що впродовж століть в Україні воно набуло ще й козацького змісту і отримало другу назву - Козацька Покрова. З недавніх пір свято Покрови в Україні відзначається ще й як день українського козацтва.

Українська Повстанська Армія (УПА), яка постала в час другої світової війни на землях Західної України як збройна сила проти гітлерівської і більшовицької окупації батьківських земель, теж обрала собі свято Покрови за день Зброї, віддавшись під опіку святої Богородиці. Отже сьогодні Покрова – це свято не тільки народне і релігійне, а й національне.

14 жовтня прийнято вважати днем заснування Української Повстанської Армії, яка була створена наприкінці 1942 року за рішенням політичного проводу ОУН для захисту мирного населення України від знущань німецької окупаційної влади. Впродовж понад 10 років ця багаточисельна військова сила потужно протистояла німецьким і радянським каральним військам.

УПА - озброєне крило Організації українських націоналістів. Вона розпочала свою діяльність з весни 1943 року на територіях, які до 1939–1940 років входили до складу Польщі і Румунії: райхскомісаріату Україна (Генеральна округа Волинь-Поділля) — з кінця березня 1943, Генерал-губернаторства (Галичина — з кінця 1943, Холмщина — з осені 1943) та румунської Трансністрії (Північна Буковина) — з літа 1944.

УПА діяла до 1953 року, коли активні її дії припинено, а окремі вогнища спротиву діяли впродовж 1950-1960-х років. З 1943 по 1950 роки Головним Командиром УПА був генерал Роман Шухевич, з 1950 по 1954 рр. — Василь Кук.

Перші загони під назвою УПА-"Поліська Січ" створив з початку німецько-радянської війни отаман Тарас Бульба-Боровець в Сарненському районі в селі Немовичі, де 28 червня 1941 року видав свій наказ під № 1 про початок боротьби з більшовиками, які декілька років раніш, разом з німцями, окупували Польщу. Ці загони діяли незалежно від німців проти решток розбитих радянських військ. Із кінцем 1941 року німці змусили Бульбу

ліквідувати УПА-"Поліську Січ", після чого він перейшов у підпілля з частиною своїх підлеглих – і створив нову повстанську формацію для боротьби проти німців і радянських партизанів, спершу під подібною назвою, а згодом як Українська Національно Революційна Армія (УНРА). Загони Т.Бульби-Боровця підпорядковувались Уряду Української Народної Республіки в екзилі. З Бульбою співпрацювали члени ОУН під керівництвом А.Мельника, у яких були свої військові табори на півдні Крем'яччини та Володимирщини.

З осені 1942 року почали паралельно створюватися збройні загони ОУН на Поліссі й Волині, очолені Степаном Бандерою, що також прийняли назву УПА. Ці загони 18 серпня 1943 роззброїли УПА-"Поліська Січ" Тараса Бульби: деякі члени останньої увійшли до нової УПА, яка, спираючися на мережу ОУН на північно-західних українських землях, набирала розмаху. Її організаторами були провідні члени ОУН: Дмитро (Роман) Клячківський, Ростислав Волошин, Бусел Яків. Першим командиром УПА став Клячківський (псевдо «Клим Савур»), а шефом штабу – полковник УНР Ступницький Леонід («Гончаренко»), начальником оперативного відділу став полковник УНР Омелюсік Микола. Місцем постійно командування УПА стала Костопільщина.

В кінці 1941 р. і протягом 1942 р. німці проводили масові арешти членів українських націоналістичних організацій. У лютому-березні 1942 р. у Бабиному Яру було розстріляно 621 члена ОУН(м), серед яких відома українська поетеса Олена Теліга. У липні 1942 р. була розгромлена київська референтура ОУН(б). У жовтні-листопаді 1942 було арештовано гестапо і страчено 210 членів ОУН(б). У грудні 1942 р. було арештовано 18 активістів львівської референтури ОУН(б), серед яких члени проводу ОУН(б) Старух Ярослав і Климів Іван, який був замордований у гестапо.

УПА постала на Поліссі й Волині, передусім, як для оборони населення перед німецьким терором, так і для оборони перед радянськими партизанами, які взимку 1942-43рр. наступали з білоруських лісів. Творці УПА розглядали її як можливий зародок регулярної української армії. Безперечно, силою УПА було те, що вона спиралася на розгалужену мережу Організації Українських Націоналістів, яка користувалася підтримкою населення: у її створенні брали участь старшини попередніх українських військових формацій та до неї вступали люди різних політичних переконань, як, наприклад, члени ОУН А.Мельника, так і непартійні, і вона могла виступати як загальнонаціональна сила.

З її ініціативи створено Українську Головну Визвольну Раду (УГВР) як верховний політичний центр, якому підпорядкувалася УПА. Силою УПА була

також і політична платформа: вона включала гасло самостійності України та боротьбу за основні громадські права, за демократію, за рівні права меншин і за співпрацю з іншими поневоленими народами проти нацизму і більшовизму. При УПА створено у 1943 окремі загони узбеків, азербайджанців, грузинів і татар, що склалися з колишніх німецьких полонених або мобілізованих німцями до допоміжної служби осіб. До УПА перейшла частина української поліції; замість неї німці створили польську поліцію, яка разом з німцями вела каральні акції проти українського населення за підтримку УПА. Це привело до виступів українських боївок проти ворожо наставлених до українців польських колоністів та проти польських боївок. Подекуди загони УПА брали участь у кривавих польсько-українських ударах, що їх зі свого боку провокували німці.

Німці робили спроби знищити УПА масовими акціями (найвідоміша з них – наступ генерала фон дем Баха) і засобами пропаганди: у німецьких листівках, скиданих з літаків на територію контрольовану УПА, названо УПА «спільниками Москви». За версією УПА, у травні 1943 у засідці УПА загинув керівник «штурмових відділів» (СА) В. Лютце, а влітку 1943 відбувся ряд боїв і сутичок із німцями, як наприклад, успішний наскок УПА на місто Камінь-Каширський.

У період з 15 березня по 15 квітня 1943 р. в ряди УПА переходить більше 4000 членів українських «шуцманшафтів». У квітні розгортаються 5 куренів УПА. 27 березня 1943 року сили УПА розбили німецьку в'язницю в Ковелі, звільнивши всіх політичних ув'язнених і військовополонених. До кінця березня 1943, силами УПА, були знищені німецькі в'язниці в Кременці, Дубному, Ковелі, Луцьку і Горохові, а також концтабір в Любачевське. У звіті німців від 4 квітня, 1943 роки вказано, що райони в межах Кременець -Ковель - Костопіль - Рівне захоплені силами українських повстанців.

У липні-серпні 1943 р. німці, з метою знищити загони УПА, силами 10 батальйонів мотопіхоти та 10 000 німецьких і польських поліцейських під командуванням генерала Еріха фон дем Бах-Залевські провели наступ на територію південної Волині. Проте наступ провалився. У липні було відмічено 35 боїв, у серпні – 24, у вересні – 15. Німецькі війська втратили близько 3000 убитих і поранених, УПА – 1237 убитих і поранених.

Восени 1943 р. окупаційна влада провела новий наступ на райони, «заражені націоналістичними бандами», силами, якими командував обенгрупенфюрер СС Г. Прюцман. У жовтні-листопаді зафіксовано 47 боїв загонів УПА і близько 125 дрібних боїв місцевих загонів УНС (Українська народна самооборона) з німцями. В результаті бойових дій німці втратили близько 1500 солдатів, загони УПА – 414 бійців. Хоча німецьким каральним

військам і не удалося повністю знищити загони УПА, але їм удалося істотно понизити антинімецькі акції УПА.

Перші загони УПА почали створюватися в Галичині в червні 1943 в Карпатах під назвою Української народної самооборони, коли туди прямували рейдом радянські партизани під проводом С. Ковпака. Головне командування УПА розглядало ці терени як базу для боротьби не тільки в умовах німецької окупації, але й на час повернення більшовиків. Крім того, з уваги на посиленій тоді німецький терор проти населення Галичини, як раніше на Поліссі й Волині: впровадження виняткового стану в жовтні 1943, наглі суди, розстріли і вішання закладників, посилені вивози до Німеччини — УПА виступила проти німців, зокрема проти здачі контингентів, вивозу молоді до Німеччини, та одночасно вела бої з радянськими партизанами.

Впродовж осені 1943 і в 1944 головне командування УПА досягло порозуміння про нейтралітет як із розміщеними в Україні частинами угорської армії, так і з румунами, і в лютому 1944 з польським підпіллям (Армія Крайова) про взаємовизнання боротьби цих народів за незалежність.

На переломі 1943-44 УПА була найчисленнішою за весь час свого існування, об'єднуючи не менше 40 000 осіб, у тому числі й підпільні кадри ОУН. Роком пізніше, після переходу фронту, вже в радянській дійсності, сили УПА зменшилися до 20-25 тисяч осіб.

Для знищення УПА більшовики спершу застосували масові фронтальні бої й сутички, як наприклад, у квітні 1944 триденний бій під Гурбами на Крем'яниччині з участю близько 30 000 вояків, в жовтні того ж року битва під Лещавою-Горішньою та зимою 1944-45рр. у Карпатах. Для приборкування УПА радянський уряд кинув навіть кілька дивізій військ НКВС. Узимку 1945-46рр. в Карпатах було влаштовано велику блокаду з розташуванням військ НКВС по селах з метою не допустити допомоги населення загонам УПА та підпіллю. Для боротьби з УПА більшовики вербували з місцевого населення так званих «стрибків». НКВС-МВС застосовували також різні методи провокації: створення фальшивих загонів УПА-спецгруп НКВС. Одночасно керівники уряду УРСР та КПУ зверталися з закликом до вояків УПА складати зброю («з повиною») за ціну помилування. Тих, хто погоджувався, НКВС включало до частин для боротьби з УПА, а згодом їх судили й висилали до концтаборів. Відомі сім таких урядових звернень, останнє з датою 30 грудня 1949. Про дії підпілля, включно з місцевими зверненнями, повідомляла радянська преса до середини 1950-х років.

Особливу роль у 1944-47рр. відігравали частини УПА Посяння, Холмщини та Лемківщини на кордонах Польщі: спершу група «Сян», а згодом Закерзонський край з командиром-полковником М. Онишкевичем

(Орест) та тереновим провідником ОУН Я. Старухом (Стяг). Їхнім завданням було протистояти польським комуністичним органам та шовіністичним елементам польського суспільства, які тероризували українське населення, та протидіяти примусовому виселенню українців. Для боротьби проти УПА польський уряд створив навесні 1946 оперативну групу «Ряшів», складену з частин двох дивізій. Бої, що тривали до жовтня, з огляду на розпорошення загонів УПА в терені та систему замаскованих бункерів, не дали бажаних для уряду наслідків. У березні 1947 загинув під час засідки УПА заступник міністра оборони генерал Кароль Свєрчевський, а наступного місяця польський уряд створив оперативну групу «Вісла» під командуванням генерала С. Моссора. Група, що мала знищити УПА на Закерзонні, складалася з кількох дивізій піхоти, технічних полків, літунської ескадри і частин міліції, разом 17 350 вояків. Водночас польський уряд домовився з урядами СРСР і УРСР про спільний наступ на УПА: УРСР виставила у вересні 1947 на кордон з Польщею 13 600 вояків, аналогічно біля кордону було сконцентровано численні радянські з'єднання. Тим часом УПА Закерзоння мала 17 сотень (дещо понад 2 000 вояків), а підпільна мережа та самооборонні загони населення близько 4 000 осіб.

Операція «Вісла» почалася 28 квітня 1947р. і тривала до жовтня 1947р. За цей час майже все українське населення виселено в основному у північні воєводства Польщі. У важких багатомісячних боях УПА й збройне підпілля понесли або важкі людські втрати, або були розбиті й розпорошені. З літа 1947 УПА почала залишати Закерзонський край; одні подалися в УРСР, інші до Західної Німеччини й Австрії, де були добиті рейдами УРСР (близько 400 осіб). Невеликі групи діяли на опустілому Закерзонні (так званому «дикому полі») ще до осені 1953.

Трагічною датою історії УПА стала смерть головного командира Р.Шухевича-Чупринки, який загинув у бою 5 березня 1950. Ця втрата, виснаження і радянський терор призвели до її остаточного послаблення й ліквідації. Проте обмежені дії УПА і підпілля тривали щонайменше до 1953, а за радянськими джерелами до 1956. Останнім часом з'явилися відомості, що останній бій підрозділу УПА з підрозділом МВС відбувся 1961 р., а воїн УПА Ілько (Ілля) Оберишин залишався у підпіллі до 1991 р.

Із окупацією Польщі радянськими та німецькими військами, виникла Армія Крайова (АК), що поставила собі за мету відновлення Польщі в її довоєнних кордонах. Для цього, на теренах Волині та Галичини були розміщені частини АК. Більшість загонів АК, що діяли в Україні, були розміщені на Волині, адже на той час там була велика кількість польських сіл.

Волинські загони АК пізніше були перегруповані у 27-у піхотну дивізію Армії Крайової.

30 липня 1941 р., між польським урядом у вигнанні та урядом СРСР було підписано угоду про співпрацю. Ця угода мала велике значення для радянських партизанів Сидора Ковпака, які використовували польські села в Західній Україні та Білорусі як плацдарм. Крім того, АК та радянські партизани нерідко вели спільні військові акції проти УПА. Першим великим зіткненням між об'єднаними польсько-радянськими та українськими військами став бій під селом Бутейки в квітні 1943 р.

До моменту початку формування бандерівської УПА (весна 1943), у ряді районів Волинської, Рівненської, Кам'янець-Подільській і в західних районах Житомирської області з початку 1942 вже діяла УПА під командуванням Тараса Бульби-Боровця. Також з літа 1942 почали діяти збройні загони, що включали тих, хто відійшов від ОУНР, і прихильників УНР – Фронт української революції (ФУР) та інші українські загони, що не підпорядковувалися ОУНР. На початковому етапі формування бандерівської УПА вони в ряді регіонів діяли спільно.

У кінці червня 1943 вийшло розпорядження Романа Шухевича про перепідпорядкування всіх збройних загонів бандерівській УПА. З цього моменту бандерівська УПА перейшла до насильницького поглинання або знищення загонів «опортуністів» (ОУН) та «отаманчиків» (УПА Бульби-Боровця). 7 липня 1943 збройні формування ОУНР розбили військові обози ОУН. Взяті в полон командири інших загонів частково знищувалися Службою безпеки ОУНР-УПА (СБ). На серпень 1943 припадає пік активних дій бандерівської УПА проти УПА Бульби-Боровця, в результаті чого були вбиті кілька її командирів і захоплена дружина Бульби-Боровця (яка після тортур СБ ОУНР була також убита). До кінця вересня 1943 УПА Бульби-Боровця фактично перейшла в підпілля. У радянській історіографії існувало не підтвержене відповідними джерелами припущення, що дії бандерівської УПА проти УПА Бульби-Боровця були зумовлені угодою між ОУНР і німецькими спецслужбами.

Збройні формування ОУН, що мали численних прихильників у Галичині, продовжували діяти паралельно з УПА-ОУНР в 1943–1944. Неодноразові подальші переговори про спільні дії проти радянської сторони не мали, однак, будь-яких значимих результатів і були швидше ситуативним, ніж стратегічним кроком.

Останні переговори між мельниківцями і бандерівцями проходили восени 1944 – коли радянські війська переходили Карпати – і привели до приєднання карпатських підрозділів ОУН до УПА ОУНР.

Українська Повстанська Армія була за своїм етнічним складом переважно комплектована українцями, та боролись в її лавах й представники інших націй та національностей. Поодинокі бійці входили до складу українських сотень. Але були й окремі військові відділи, сформовані за національною ознакою. Прихильником ідеї їх створення був письменник Йосип Позичанюк з Наддніпрянщини, на той момент політичний референт Головного Командування УПА (псевдо «Шугай», «Шаблюк»), співорганізатор проведеної в листопаді 1943 року Конференції поневолених народів Східної Європи та Азії, а безпосереднім організатором – також наддніпрянець Дмитро Карпенко (майор «Яструб»), колишній лейтенант Червоної Армії.

Організаційно національні сотні входили до складу котрогось з куренів УПА, а національні курені входили у склад загону Військової Округи. Перший (узбецький) національний курінь створено у ВО «Заграва» в середині 1943 року під командуванням майора «Ташкента» (в березні 1944 року пораненим потрапив в більшовицький полон й розстріляний). Майже одночасно в цій же Військовій Окрузі на Рівненщині створено грузинський курінь та сотня кубанців. У ВО «Турів» першим створено азербайджанський національний курінь. А всього загальна чисельність іншонаціональних відділів під час переходу по теренах, котрі контролювала УПА, лінії фронту, досягала до 15 куренів.

Невдачею закінчилася спроба створення підрозділу з росіян. Російська сотня була сформована у ВО «Заграва» в 1943 році й складалася виключно з старшин та підстаршин. Її члени брали участь у військових операціях проти вермахту й відзначалися хоробрістю. Однак часті конфлікти бійців сотні з іншими повстанцями та цілими підрозділами змусили командування до її розформування.

Нажаль, сумі сторінки взаємин з Польщею загострилися під час Другої світової війни. Українсько-польські стосунки сягають часів Київської Русі. Між українцями та поляками відбувались конфлікти впродовж всієї історії, які часто виливались у масштабні війни та повстання (Хмельниччина, Коліївщина). У 1918 році, із розпадом Російської імперії українці та поляки проголосили УНР та Другу Річ Посполиту відповідно. Поляки претендували на західно-українські землі, через що відбулася польсько-українська війна, що закінчилася поразкою українських військ. У 1921 році, після «Дива на Віслі» та підписання Ризького мирного договору між новоствореними СРСР та Польщею, Україна була розділена. На всіх українських землях українці

почали зазнавати утисків з боку пануючих держав (зокрема, «Пацифікація» в Галичині та Волині, Голодомор в УРСР). У 1920 році постала Українська Військова Організація (УВО), що ставила собі за мету звільнення українських земель від окупантів. На базі УВО, у 1929 році була створена Організація Українських Націоналістів (ОУН). ОУН провела декілька акцій, спрямованих проти поляків (наприклад, вбивство Броніслава Перацького). З початком Другої світової війни, поляки та українці використали пануючий хаос для помсти один одному.

Протистоянням між поляками та українцями скористались як німецькі, так і радянські окупанти. Після відмови Німеччини визнати Акт відновлення Української Держави, та арешту Степана Бандери, Ярослава Стецька та інших, українці, що знаходились на службі в Німеччині, влились в ряди УПА за наказом ОУН. На місце українців, німецька окупаційна адміністрація набирала поляків, що жорстоко ставились до місцевих українців. Загальне число вбитих поляків невідоме.

В архівах СБУ зберігається колекція матеріалів із діяльності підпілля ОУН на території Східної та Південної України.

З 1941 по 1943 в Полтаві та області також діяло підпілля ОУН. У Полтаві осередками підпілля стали міська управа (яку в вересні 1941 — березні 1942 рр. очолював Федір Борківський), яка діяла в умовах німецької окупації, Полтавська управа Українського Червоного Хреста, окремі общини Української Автокефальної Православної Церкви. Члени похідних груп влаштовувалися на роботу до ЗМІ, в органи влади, у німецькі штаби, театри, школи, поліцію, утворюючи потужну інформаційну та агітаційну мережу.

Невдоволення колгоспами, пам'ять голодоморів та жахи окупації на Полтавщині забезпечили підпілля свіжими кадрами, які бажали боротися проти СРСР та проти окупанта – Німеччини. Нелегально видавався журнал «Сурма», «Україна в боротьбі», книга «Симон Петлюра».

ОУНівці опікувались радянськими військовополоненими місцевих концтаборів (через Червоний Хрест).

1942 року Полтавщина була включена до рейхскомісаріату «Україна», після чого ОУНівці потрапили під терор гестапо. Користуючись посадами у владі, перших ув'язнених вдавалося звільняти, але потім зловлених підпільників розстрілювали на цвинтарях без суду одразу.

Активні бої чи диверсійні акції полтавці-ОУНівці тут не вели. Готові військові кадри здебільшого відправлялись на Захід, де вели бойові дії у лавах УПА. У кінці 1942 року підпілля ОУН мало тісні зв'язки із групою радянських підпільників «Набат», проте злиття різних за політичною орієнтацією підпіль не відбулось.

Після звільнення Полтавщини від німців підпілля потрапило під червоний терор.

* * *

Ставлення до історії УПА в українському суспільстві впродовж років незалежності коливається між позитивним (борці за незалежність) і протилежним (німецькі колаборанти): сама оцінка часто спирається на пропагандистські штампи обох сторін. Питання про офіційне визнання УПА воюючою стороною у Другій світовій війні та пов'язане з цим питанням надання ветеранам УПА пільг на державному рівні (декілька західних областей вже прийняли це рішення на своєму рівні), досі залишаються невирішеними. З початку 1990-х рр. в Україні порушувалося питання про надання особливого статусу ветеранам ОУН-УПА. Протягом тривалого часу не було істотних змін. У вересні 1997 р. при Кабінеті міністрів України створена урядова комісія з вивчення діяльності ОУН-УПА. 10 липня 2002 р. на одному із засідань комісії вирішено за допомогою Національної академії наук створити робочу групу істориків, щоб провести наукове дослідження діяльності УПА і на основі отриманої інформації визначити їхній офіційний статус. На честь Дня народної єдності 22 січня 2010 р. президент В.Ющенко присвоїв статус Героя України Степану Бандері посмертно. Окружний адміністративний суд Донецька скасував указ 2 квітня 2010-го. Президент України Віктор Ющенко також 29 січня 2010-го своїм указом визнав членів Української повстанської армії (УПА) борцями за незалежність України.

Сьогодні у різних регіонах України по-різному ставляться до ветеранів Радянської Армії та УПА. Якщо у західних областях день УПА широко святкується на місцевому рівні, на Сході України людина у формі воїна УПА навряд чи сприймалася адекватно. Проте і воїни Радянської Армії, і вояки УПА однаково захищали нашу Батьківщину від ворогів і помирали за Україну. Тому сьогодні особливо актуальним є визнання на державному рівні ветеранів ОУН-УПА та їх зрівняння у правах в ветеранами Радянської Армії. Адже у сусідній Польщі 21 січня 1991 року за законом «Про ветеранів та репресованих осіб» набули рівноправ'я діячі усіх польських організацій Руху опору часів Другої світової війни.

Так само в грудні 2004 року парламент Сербії зрівняв у правах сербських четників Дражі Михайловича і партизанів з Народно-визвольної армії Югославії під керівництвом Йосипа Броза Тіто.

Слід брати приклад з французів – сучасна французька історіографія не розділяє заслуг де Голя від здобутків Петена, якого у нас за радянською інерцією часто називають «колаборантом», а називає цих лідерів двох частин роз'єднаної в роки Другої світової війни Франції "щитом і мечем" країни.

У сьогоднішній Україні потрібна повага до усіх тих, хто за неї боровся, нехай і вбачаючи при цьому різну мету.

Президент України П.О.Порошенко з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності і територіальної цілісності України, військових традицій і звитяг Українського народу, сприяння дальшому зміцненню патріотичного духу у суспільстві та на підтримку ініціативи громадськості 14 жовтня 2014 року підписав Указ № 806/2014, яким в Україні встановлено свято — День захисника України, що відзначатиметься щорічно 14 жовтня. (Цим же актом було скасовано Указ Президента України від 23 лютого 1999 року №202, яким встановлювався День захисника Вітчизни).

У Зверненні до народу 14 жовтня 2014 року Глава держави зазначив: «Уже багато років поспіль 14 жовтня ми відзначаємо величне християнське свято Покрови Пресвятої Богородиці. Упродовж століть воно набуло особливо важливого змісту, оскільки пов'язане із боротьбою за свободу та порятунком від ворогів. Волелюбні козаки, які зі зброєю в руках боронили свою Вітчизну та віру, були переконані, що Свята Покрова охороняє їх, а Бооюу Матір вважали своєю заступницею. Тому у часи незалежності свято Покрови почало відзначатися ще і як День Українського козацтва.

Під час Другої світової війни зародилася Українська повстанська армія як збройна сила проти гітлерівської окупації батьківських земель та більшовицької наруги над нашим народом. Віддавшись під опіку Пресвятої Богородиці, вояки вважали свято Покрови днем створення легендарної визвольної армії. Переконали, що радянські солдати також зверталися з молитвою до Господа та Святої Діви перед атакою на позиції фашистів. Для нас це свято не тільки народне і релігійне, а й національне. Воно єднає країну, закликає усіх до згуртованості перед сучасними викликами та загрозами. Нині, коли на східних теренах України точиться боротьба за незалежність і суверенітет держави, маємо бути гідними спадкоємцями духовних цінностей та продовжувачами багатих традицій і славних справ предків. Цим зумовлено моє рішення встановити День захисника України саме 14 жовтня, який має стати святковим для сучасних воїнів та суспільства в цілому. Він має символізувати нерозривний зв'язок усіх поколінь захисників України. Вважаю, що на Покрову слід вшановувати пам'ять і тих, хто у різні часи боронив нашу землю від ворога. Тож складемо сьогодні щирю молитву Пресвятій Богородиці, щоб покрила своїм омофором Український народ та

наше військо, повсякчас підтримувала нас, плекала мужність українських військовослужбовців й оберігала їхні життя».

14 жовтня є особливим днем для українців, він поєднав у собі три значущих підстави вважати його святковим: релігійну, державну, ідеологічну. Цього дня українці відзначають День Покрови Пресвятої Богородиці - старовинне християнське свято, встановлене на честь явлення Пресвятої Богородиці в 910 році в Константинопольському Влахернському храмі (де зберігалася риза Пресвятої Діви Марії, її головний покров і частина поясу, перенесені з Палестини в V столітті). Під час облоги Константинополя ворогами 910 року святий подвижник Андрій Юродивий побачив у небі над містом Матір Божу із сонмом святих. Пресвята Богородиця з'явилася мешканцям міста та опустила додолу омофор (покривало у вигляді широкого шарфа, котре звичайно жінки носили навколо шиї), прийнявши їх під свій захист. Після цього війська противника відступили, а місто було врятовано. У «Літописі Руському» йдеться про те, що Великий князь Ярослав Мудрий віддав Київ і всю Землю Руську під покров Божої Матері (XI століття).

14 жовтня відзначається також День Українського козацтва. Це свято встановлено Указом Президента України від 07.08.1999 № 966, враховуючи історичне значення й заслуги козацтва в утвердженні української державності та його вагомий внесок у сучасний процес державотворення. З давніх-давен Богородиця є покровителькою українського козацтва й усіх українських збройних формувань. Богородиця була заступницею козаків у походах, її зображення було вибите на хрестах, які вони носили. На Покрову козаки проводили загальновійськову Раду, де переобирали кошового отамана і старшину. Першу церкву на честь Покрови запорожці побудували в 1659 р. на Чортомлицькій Січі. За час існування Січей збудовано 13 церков Покрови Богородиці. Козацьку традицію вшанування Богородиці перейняли захисники Української Народної Республіки. У роки Другої світової війни, попри всю радянську атеїстичну пропаганду, багато українців - солдатів радянської армії перед боєм з нацистами зверталися до Господа та Діви Марії з молитвою про порятунок та перемогу.

14 жовтня 1942 року вважається днем створення Української повстанської армії, метою якої було звільнення України від німецького, польського та радянського панування задля відновлення незалежної держави. Воїни УПА обрали свято Покрови за день заснування, віддавшись під опіку Божої Матері. Українські повстанці, незважаючи на те, що не отримували жодної зовнішньої допомоги, лише за підтримки свого народу, продовжували боротьбу аж до кінця 50-х років XX століття. Слід зазначити,

що діяльність УПА насправді не обмежувалась територією Галичини і Волині, як стверджувала і продовжує стверджувати московська пропаганда, а поширювалася на інші регіони України, особливо Правобережної. Пресвята Богородиця й нині залишається заступницею усіх українських військових.

Сучасна Українська армія від часу її створення в 1991 році на заміну радянським символам почала активно запроваджувати козацькі. На прапорах українських частин замість червоної зірки з'явилися козацькі хрести і національний герб - тризуб, а іменами козацьких полководців стали називати військові навчальні заклади і частини. Через військову загрозу цілісності своєї держави з боку Російської Федерації українці нині часто згадують приклад звернення жителів Константинополя до Богородиці, самі звертаються з молитвою до Божої Матері з проханням покрити свої омофором наших воїнів, які героїчно відстоюють незалежність України.

У Конституції України вказано, що українська держава спирається «на багатовікову історію українського державотворення», а у Державному Гімні України є слова «І покажем, що ми браття козацького роду». Сучасна незалежна Україна - держава і народ - є нащадками Київської Русі, козацтва, збройних формувань УНР та ЗУНР, визвольного руху та тисячолітньої християнської традиції.

Слід зазначити, що патріотична спільнота країни в якості свята українських військових переважно відзначає 14 жовтня - Козацьку Покрову. Саме з огляду на традиції та глибокий історичний зміст цього дня Президент України П.О.Порошенко вирішив встановити 14 жовтня свято - День захисника України. * * * День захисника Вітчизни (23 лютого) в Україні офіційно встановлено як данина радянським часам. Однак, історія засвідчує, що це свято створено штучно, без жодних значних подій у цей день, виключно за волею партії та уряду СРСР. Ідею святкувати 23 лютого як День Робітничо-селянської червоної армії (РСЧА) висловив у 1919 році голова Вищої військової інспекції РСЧА М.Подвойський на підставі річниць видання декрету про створення РСЧА -28 січня 1918 року. 24 січня 1919 року Московською радою робочих, селянських і солдатських депутатів було прийнято рішення об'єднати День РСЧА з Днем Червоного подарунка (17 лютого) у пам'ять про збір населенням речей та спорядження для новоствореної Червоної армії. Однак, у 1919 році 17 лютого припало на понеділок, і свято перенесли на найближчу неділю - 23 лютого. Згодом у журналі «Військова думка і революція» було оголошено, що саме цього дня було створено першу червоноармійську частину, яка брала участь у боях на північно-західному напрямку. Хоча цю «першу червоноармійську частину» так і не знайшли. Справжнього розмаху набуло святкування п'ятої річниці

створення РСЧА у 1923 році. Тоді й була встановлена офіційна назва свята - День Червоної армії та флоту (з 1949 року - День Радянської армії та флоту). Новим змістом 23 лютого наповнив особисто Сталін, коли оголосив про перемоги над німецькою армією, начебто здобуті червоноармійцями цього дня під Псковом та Нарвою.

Водночас, історики стверджують, що насправді «жодних боїв під Псковом і Нарвою 23 лютого 1918 року не було і бути не могло». Адже німецька армія того дня знаходилася за 55 км від Пскова і 170 км - від Нарви. Жодної згадки про бої в цих районах ані в радянських, ані в німецьких архівах не зафіксовано. Отже, від самого встановлення свята тривав пошук приводів, які можна було б використовувати як підґрунтя для відзначення. Це призвело, зрештою, до того, що підставою відзначення 23 лютого стала вигадана подія. Відразу після створення Червона армія стала головною потугою у знищенні Української Народної Республіки та доклалася до комуністичних репресій на нашій землі. У 1918-1920 роках більшовицькі збройні загони, переважно сформовані в Росії, вели війну з армією УНР, жорстоко знищували тих, хто не поділяв погляди більшовиків, підтримував самостійність України або захищав Церкву, збройні сили залучалися до придушення повстанського руху у Центральній та Східній Україні.

Радянська армія протягом всього часу існування СРСР була опорою комуністичного режиму. Десятки мільйонів жертв, розстріляна інтелігенція, зруйнована Церква, голодомори і переселення цілих народів, знищення національних культур, приниження людської гідності та свободи - це наслідки панування комуністів. Нескладні статистичні підрахунки показують, що майже половина сучасних українських родин так чи інакше зазнали комуністичних репресій. Єдиною світлою сторінкою в історії Радянської армії є перемога над гітлерівською Німеччиною та її сателітами, У роки Другої світової війни радянські воїни разом із союзниками з Антигітлерівської коаліції врятували народи світу від нацизму. У лавах червоноармійців були мільйони українців, наших дідів та прадідів. Український народ зробив величезний внесок у перемогу над нацизмом та, водночас, став одним із найбільш постраждалих народів у роки Другої світової війни. Усього СРСР у роки війни втратив 16,2 млн. військовослужбовців, близько 4 млн. з них були вихідцями з України. 1,7 млн. мешканців України повернулися з Червоної армії інвалідами. За мужність, проявлену в боях, 2,5 млн. українців були нагороджені медалями та орденами, 2070 - удостоєні звання Героя Радянського Союзу, зокрема 32 - двічі, а один - Іван Кожедуб - тричі. Також українці воювали з нацистами в радянських партизанських з'єднаннях, у лавах УПА, загонах французького, югославського, словацького опору.

Близько 50 тис. українців брали участь у війні в лавах канадської, американської, австралійської, британської армій. Однак, на заміну нацистській окупації Радянська армія не могла принести народам свободи, оскільки сама була зняряддям насильницького режиму. 1991 року Радянський Союз і комуністичний режим зазнали краху.

Створення Збройних Сил України та збройних сил інших незалежних держав, що входили раніше до СРСР на правах республік, стало кінцем Радянської армії та флоту. Втім сучасні збройні сили Російської Федерації цілком серйозно вважають себе правонаступниками Радянської армії. Радянська символіка й нині активно використовується російськими військовими. Культ радянської армії проглядається в діях і заявах керівництва РФ, провідних російських політичних, громадських і культурних діячів, пропагується в засобах масової інформації, літературі й кіно. У новостворюваному міфі кремлівської пропаганди про Другу світову війну українцям відводилася роль молодшого брата, який зумів «визволитися з допомогою великого російського народу».

ВИСНОВКИ

14 жовтня в нашій історії - це насамперед християнське свято Покрови Пресвятої Богородиці, яку українські воїни з давніх часів мали за свою покровительку. Ця дата символізує нерозривний зв'язок усіх поколінь захисників України: воїнів Київської Русі, козаків, учасників збройних формувань УНР та ЗУНР, українців, які у складі збройних сил СРСР та партизанських формувань захищали Батьківщину від фашистів, воїнів Української повстанської армії та нинішніх захисників України.

Саме тому День захисника України покликаний стати святом усіх сучасних воїнів та ветеранів, днем вшанування всіх, хто упродовж століть обороняв українську землю. Він має консолідувати українське суспільство навколо ідеї захисту незалежної та соборної України. Президент України П.О. Порошенко (14 жовтня 2014 року): «Наші Збройні Сили, Національна гвардія, прикордонники, силовики заслужено успадкували військову славу тих українців, які під час Другої світової захищали Вітчизну у лавах Червоної Армії. Захищати Вітчизну ми вчимося і на їхньому досвіді. Рівно як і на досвіді Війська Запорізького, січових стрільців і вояків УПА. І вже на власному героїчному досвіді Вітчизняної війни чотирнадцятого року».

Українці в умовах нинішньої агресії з боку держави-правонаступниці СРСР зуміли у надзвичайно короткий термін збудувати боєздатну армію, яка з гідністю проявила себе у боях на сході країни. Десятки тисяч українців стали на захист територіальної цілісності України. їх героїчна звитяга має бути гідно вшанована українським суспільством.

одночас, вшановувати в Україні на державному рівні так званий День захисника Вітчизни (23 лютого) є негідним нашого народу. Цей день належить до основних свят у державі, що несе нині на українську землю війну, біль та страждання. Це вигадане свято імперії, із якою пов'язані багатомільйонні жертви нашого народу. Це свято радянського минулого, яке для українців має залишитися у минулому. Разом з тим, це жодним чином не означає відмову від ушанування подвигів ветеранів, які захищали Україну під час Другої світової війни, воїнів-афганців та учасників збройних конфліктів на території інших держав, ветеранів збройних сил. Ці люди були, є і надалі мають бути пошанованими державою та суспільством.